

Výročná správa pri príležitosti 25. výročia založenia Združenia sudcov Slovenska

Vážení hostia, kolegyne, kolegovia,

jubileum vzniku sudcovskej stavovskej organizácie oprávňuje na bilancovanie jej činnosti, úspechov, neúspechov i zámerov na splnenie svojho cieľa spočívajúceho v ochrane nezávislosti súdnictva a sudcov v záujme zabezpečenia práva občana i podnikateľa na spravodlivé konanie pred nezávislým a nestranným súdom v primeranom čase.

Považujem za vhodné stručne uviesť okolnosti o histórii našej stavovskej organizácie a jej doterajšej činnosti.

Iniciatíva sudcov na založenie stavovskej organizácie sa prvýkrát oficiálne realizovala na Krajskom súde v Košiciach návrhom z 5.1.1990, ktoré sa stretlo s pozitívnym ohlasom sudcov obvodu bývalého Krajského súdu v Košiciach, ktorí schválili Prehlásenie z 22.1.1990, v ktorom sa prihlásili k demokratickým premenám spoločnosti po 17.11.1989 a konštatovali nevyhnutnosť aktívnej účasti sudcov podieľať sa na zabezpečení zosúladenia platnej úpravy ČSSR so Základnými princípmi nezávislosti súdnictva prijatými na VII. kongrese OSN o prevencii zločinnosti a zaobchádzaní s previnilcami potvrdenými rezolúciami Valného zhromaždenia OSN z novembra 1985.

Zhromaždenie sudcov v Košiciach dňa 30.5.1990 schválilo založenie Združenia sudcov Východoslovenského kraja Slovenskej republiky ako nepolitickej dobrovoľnej stavovskej organizácie sudcov z povolania, ktoré bolo zaregistrované 25.6.1990.

V tomto období sa vyvíjala aj iniciatíva sudcov Krajského súdu Banská Bystrica a Okresného súdu Levice, čím sa vytvorili podmienky na vzájomnú komunikáciu sudcov v celej republike, čo vyústilo do založenia Združenia sudcov Slovenska na ustanovujúcom zhromaždení dňa 10.12.1991 v Banskej Bystrici, ktorej cieľom bolo obhajovanie záujmov sudcovského stavu, podpora profesionálnej prípravy sudcov a ochrany sudcovskej nezávislosti v zmysle

rezolúcií Valného zhromaždenia OSN z roku 1985 o Základných princípoch nezávislosti súdництва.

Kolektívnym členom sa stalo Združenie sudcov Východoslovenského kraja a individuálni členovia z ostatných súdov.

Dôveru na vedenie vzniknutej stavovskej organizácie získali pri voľbách kolegovia Ľudovít Bradáč, ako prezident združenia, viceprezidenti (zástupcovia jednotlivých krajov) Annamária Brunovská, Janka Prístavková, Juraj Sopoliga a Ján Šikuta a členovia republikovej rady Ivan Daňo, Miroslav Novák, Arnošt Škorpil, Jaroslava Vráblová, Pavol Malich, Milan Morava, Eva Kosegiová a Anton Jaček.

Je možné konštatovať, že veľká časť týchto kolegov dlhodobo bola výrazne aktívna v činnosti stavovskej organizácie.

V tomto období bola činnosť združenia zameraná na zabezpečenie spolupráce s ministerstvom spravodlivosti, nadviazanie kontaktov s partnerskými profesnými združeniami sudcov, informovanie verejnosti o cieľoch združenia a iniciovanie spoluúčasti združenia na príprave návrhov zákonov o súdoch, štátnej správe súdov, vybavovania sťažností a voľbách prísediacich.

Vzhľadom na vývoj spoločnosti a z toho vyplývajúce zmenené podmienky pre výkon súdництва a jeho nezávislosť sa nové úlohy združenia výrazne rozširovali najmä presadzovaním potrebnej reformy súdництва založenej na moderných európskych štandardoch, efektívnom výkone súdництва pri jeho reálnom a dôslednom oddelení od moci vládnej a zákonodarnej.

Prvým viditeľným pozitívom bolo v roku 1992 pripomenutie Ústavy SR, v ktorej sa presadila predstava o postavení súdnej moci, ktorá je rovnocenná s mocou zákonodarnou a výkonnou a v roku 1993 presadenie zásady rovnosti platu poslanca a platu sudcu v zákone o platových pomeroch ústavných činiteľov.

V tomto období sa realizovala výrazná pomoc a podpora zo strany stavovských organizácií kolegov z Rakúska a Holandska (tzv. ručiteľov), ktorí nás obohatili poznatkami o základných podmienkach zabezpečenia nezávislosti súdництва a sudcov a podmienok pre riadny výkon súdництва. Ich dôveru sme získali, keďže v októbri 1994 v Aténach bola naša stavovská organizácia prijatá do Ú.I.M. Pokračovalo sa v úzkej spolupráci so Združením holandských sudcov a Holandským Helsinským výborom, prostredníctvom ktorých došlo k vzniku projektu „Posilnenie súdництва na Slovensku“, ktoré prebiehalo v rokoch 1994-

1995. Súčasne od roku 1992 prebiehala spolupráca s ministerstvom spravodlivosti na základe dohody o spolupráci.

Napätým obdobím činnosti združenia bol rok 1996, ktoré bolo charakterizované nedôverou medzi stavovskou organizáciou a ministerstvom spravodlivosti, keďže aktivity združenia týkajúce sa sudcovskej samosprávy, koncepcie súdnictva, vzdelávanie sudcov i požiadavky na realizáciu súdnej moci neboli vnímané pozitívne (boli označované za neopodstatnené a politické).

V rámci prípravy predstupových rokovaní Slovenskej republiky do Európskej únie bola vypracovaná správa Expertnej misie Európskej komisie na úseku súdnictva v roku 1997, ktorá v podstate konštatovala, že situácia súdnictva na Slovensku nie je v dostatočnej miere v súlade s potrebami, ktoré sú obvyklé v právnom štáte a nespĺňa medzinárodné základné princípy a odporúčania.

Hlavné zhromaždenie združenia aj pod výrazným vplyvom tejto objektívnej správy schválilo programové vyhlásenie na obdobie rokov 1998-2002, keď sa už realizoval ďalší projekt „Posilnenie združenia sudcov Slovenska“, ktorého cieľom bolo najmä organizačné posilnenie združenia sudcov, vzdelávanie sudcov, komunikačné zručnosti v organizácii i navonok a získanie finančných prostriedkov na svoju činnosť. Prvýkrát bol schválený námet etického kódexu sudcov, ktorý bol schválený Hlavným zhromaždením v roku 1999.

V tomto období pokračovali domáce aj zahraničné aktivity Združenia sudcov Slovenska, keďže sa realizoval projekt v rámci programu PHARE, ktorý obsahoval podprojekty – posilnenie súdnictva na Slovensku, organizačná podpora ZSS, tlač a vydávanie časopisu JUSTIN, technické zabezpečenie, v rámci čoho sa realizovala analýza vzdelávania sudcov a samosprávy súdnictva, pričom sa realizovala aj spolupráca s ABA CELLI, ktorá bola zameraná niekoľko rokov na vzdelávacie aktivity.

Združenie schválilo materiál „Analýza stavu súdnictva a koncepcia reformy súdnictva“, ktoré poukazovalo na nevyhnutnosť dosiahnutia dôsledného ústavnoprávneho a legislatívneho oddelenia súdnej moci od zákonodarnej a výkonnej moci i zvyšovania odbornej úrovne sudcov, zabezpečenia ochrany podmienok a služieb pre sudcov a ovplyvňovanie obsahu zákonov týkajúcich sa nezávislosti súdnictva, sudcov a výkonu súdnictva.

Hlavné zhromaždenie ZSS v roku 2002 schválilo rozsiahle programové vyhlásenie na obdobie rokov 2003-2007, na základe ktorého oznámilo úsilie o dosiahnutie cieľov v oblasti vytvorenia organizácie samosprávy súdov, zverenia kompetencií týmto orgánom na ustanovovanie a odvolávanie súdnych funkcionárov na princípoch výberového konania, zabezpečenia oddelenia správy súdenia od administratívno-technickej správy súdov, dosiahnutia finančnej nezávislosti súdnej moci, vytvorenie samostatnej rozpočtovej kapitoly pre všetky súdy a v tejto súvislosti rozšírenie kompetencie súdnej rady o oprávnenie predkladať návrh rozpočtu všeobecných súdov, prijať zákon o nezávislej justičnej akadémii, vytvoriť objektívny systém hodnotenia práce sudcov, primerané materiálne a pracovné podmienky na všetkých súdoch v záujme vybudovania vysoko profesionálneho administratívneho aparátu súdov, posilnenie zodpovednosti sudcov a odstránenie neopodstatnených prietáhov v súdnom konaní.

V roku 2007 bol vypracovaný návrh programového vyhlásenia na obdobie rokov 2008-2013, v ktorom sa navrhovali zmeny zákonov dotýkajúcich sa najmä oblasti disciplinárneho konania, náhrady škody spôsobenej pri výkone verejnej moci, odmeňovania sudcov, financovania okresných a krajských súdov, výberového konania na funkciu predsedov súdov a sudcov, posilňovanie sudcovskej samosprávy a požiadavku na rekonštrukciu procesných a hmotnoprávných predpisov. Súčasne sa vyvíjala snaha, aby pri komunikácii s masmédiami sa dosiahlo, že nebude dochádzať k účelovej (vecne neopodstatnenej) kritike, ktorá podkopáva dôveru verejnosti v súdnu moc a nezabezpečuje dosiahnutie vhodnej rovnováhy medzi potrebou chrániť súdne konanie (na jednej strane) a slobodou tlače i otvorenou diskusiou vo veciach verejného záujmu na strane druhej, čo vyplýva aj z medzinárodných odporúčaní, ktoré majú právnu relevanciu.

Úspešné bolo združenie v snahách o zakotvenie najvyššieho orgánu reprezentujúceho súdnu moc v rámci novely ústavy, ku ktorému došlo zriadením Súdnej rady SR v roku 2001, presadenie ústavného zakotvenia nepreložiteľnosti sudcov, úpravu imunity sudcov, podmienok zániku funkcie sudcu a zakotvenia súčinnosti orgánov sudcovskej samosprávy s orgánmi správy súdov. Združenie účinne participovalo na tvorbe zákonov upravujúcich činnosť súdnej rady, statusu sudcov a prísediacich, organizácie a činnosti súdov a výrazne

vplývalo na zákonné zriadenie Justičnej akadémie SR, ktorá koncepčne a centrálnne zabezpečuje odborné vzdelávanie sudcov i ostatných pracovníkov justície.

Z činnosti združenia v nasledujúcom období vyplýva neúnavná snaha o komunikáciu s výkonnou i zákonodarnou mocou pri presadzovaní prvkov, ktoré systémovo zaručujú ústavnú i zákonnú úpravu štandardov nezávislosti súdnictva a sudcov v súlade s medzinárodnými štandardami (odporúčaniami), ktoré boli schvaľované najmä tzv. Benátskou komisiou, Výborom ministrom Rady Európy, Poradným výborom európskych sudcov (CCJE), Európskou sieťou súdnych rád (ENCJ) a vyplývajú aj z rozsiahlej judikatúry ústavného súdu.

Viackrát došlo k stretu záujmov s výkonnou a zákonodarnou mocou najmä v oblasti platovej úpravy viacnásobným zmrazovaním plátov sudcov, kde ústavný súd sa stotožnil s argumentáciou stavovskej organizácie, že zásah do tejto osobnej záruky nezávislosti sudcu je prípustný len vo výnimočných prípadoch výrazne zhoršenej ekonomickej situácie štátu, čo často výkonná i zákonodarná moc nerešpektovala.

Ďalšie citlivé zásahy boli v oblasti vzniku funkcie sudcu (rok 2011) neprimeranou ingerenciou výkonnej moci do zloženia výberových komisií, ktoré majú podstatný vplyv na vznik ústavnej funkcie predstaviteľa súdnej moci (v 5-člennej komisii traja zástupcovia výkonnej a zákonodarnej moci) ako aj zákonná úprava neprípustnej svojvôle ministra spravodlivosti o odvolávaní predsedov a podpredsedov súdov bez uvedenia dôvodu a vylúčenia možnosti akejkoľvek obrany odvolaného funkcionára.

Združenie sudcov na zasadnutí U.I.M. v Turecku (2011) presadilo stanovisko, že uvedené zloženie výberovej komisie nepovažuje za súladné s odporúčaniami upravujúcimi zloženie nezávislej výberovej komisie, čo bolo zohľadnené aj pri rozhodnutí Ústavného súdu SR o protiústavnosti takto zloženej výberovej komisie.

Stavovská organizácia vyvíjala účinnú aktivitu aj v konaní pred ústavným súdom (PL ÚS 102/2011), kde v pozícii dotknutej osoby predložila vecnú argumentáciu o protiústavnosti viacerých ustanovení statusového zákona, z čoho bola časť ústavným súdom akceptovaná ako súladná s ústavou.

Aktivity združenia v spolupráci so Súdnu radou SR sa prejavili v novele ústavy (k 1.9.2014) týkajúcej sa závažnej otázky financovania súdnictva presadením Odporúčania tzv. Benátskej komisie o nevyhnutnosti priamej komunikácie súdnej rady, ako najvyššieho predstaviteľa súdnej moci so zákonodarcom, podávaním samostatného stanoviska k návrhu rozpočtu justície Národnej rade SR.

V súčasnosti sa rieši na ústavnom súde status sudcov, ktorým vznikla funkcia k 1.9.2014 a to ústavným zakotvením obligatórnych tzv. bezpečnostných previerok aj u týchto sudcov (nielen novovznikajúcich sudcov).

Na rokovaní EAJ v Brazílii v roku 2014 združenie získalo podporu svojho stanoviska, že je neprípustné vykonávať bezpečnostné previerky retroaktívne u pôvodných sudcov, keďže nepretržité funkčné obdobie sudcov, ktoré je základným prvkom ich nezávislosti, je neprimerane spochybnené a ohrozené, v dôsledku čoho nie je ani v súlade s medzinárodnými normami (vplyv tajnej služby, ktorá je súčasťou výkonnej moci štátu, na výkon a kariéru sudcov bude v konflikte so zásadami del'by moci) v dôsledku čoho predkladá do pozornosti slovenských orgánov uvedené vážne obavy o zásah do nezávislosti sudcov.

V postavení dotknutej osoby vystupuje združenie sudcov v súčasnosti v konaní ústavného súdu o vyslovenie protiústavnosti ústavného zákona, ktorým bola zavedená obligatórna bezpečnostná previerka aj u sudcov, ktorí túto funkciu vykonávali aj pred novelou ústavy (PL ÚS 21/2014).

Argumentácia Združenia sudcov Slovenska bola použitá aj Súdnu radou SR v konaní pred ústavným súdom o zmrazovaní platov sudcov v roku 2015, ktoré bolo podané predsedníčkou Súdnej rady SR, kde bola vyslovená protiústavnosť zmrazovania platov sudcov (PL ÚS 27/2015).

Činnosť každej organizácie závisí najmä od aktivít členov jej vedenia, preto považujem za vhodné spomenúť kolegov, ktorí boli v postavení prezidentov a viceprezidentov združenia na základe získanej dôvery členskej základne, ktorá sa prejavila v priamych voľbách tajným hlasovaním. Ide o kolegov Ľudovíta Bradáča, Pavla Rohárika, Juraja Majchráka, Jarmily

Maximovej a Dany Bystrianskej ako prezidentov našej stavovskej organizácie a kolegov Antona Jačeka, Soni Minxovej, Dany Bystrianskej a Aleny Poláčkovej ako viceprezidentov združenia.

Život v združení prinášal aj vnútorné konflikty, ktoré sa prejavovali i výraznou reakciou niektorých členov vystúpením z našej stavovskej organizácie, v dôsledku čoho od roku 1996, kedy bolo 850 členov sa znížil počet ku koncu roka 2015 na 456 a následne v roku 2016 sa zvýšil na 634 členov.

Nezhody nastali najmä po rozhodnutiach stavovskej organizácie o vylúčení Jozefa Štefanka a následne Pavla Polku zo združenia, ktorí boli úspešní na súdoch pri podaní žalôb proti našej stavovskej organizácii, z čoho vyplývali aj finančné náklady, ktoré muselo uhradiť naše združenie. Nezhody boli aj v otázke rozdielnej reakcie členskej základne na kontroverzné správanie sa bývalého predsedu Najvyššieho súdu SR a ministra spravodlivosti Štefana Harabina. Časť členov mala výhrady najmä k emotívnemu spôsobu jeho správania sa a časť členov, ktorá nepopierala právo každého na vlastný názor k jeho osobe, považovala za správne poukázať aj na objektívne pozitívne výsledky zlepšenia výsledkov výkonu súdnictva v niektorých oblastiach ako aj v personálnej oblasti (najmä navýšením počtu sudcov).

Negatívne sa vnímali i zákonné úpravy, ktoré zasahovali do nezávislosti sudcov v situáciách, keď nebolo akceptované stanovisko združenia. Dlhé obdobie sa vnímalo ako nesprávne riešenie úprava mechanizmu hlasovania členov celorepublikovej rady na princípe rovnosti sekcií, čo porušovalo jednoznačne princíp rovnosti členov združenia, vzhľadom na výrazné rozdiely členskej základne v jednotlivých krajských sekciách (reálne to umožňovalo prezentovať ako názor väčšiny faktický názor výrazne menšej časti členskej základne).

V súčasnosti naďalej združenie pokračuje v presadzovaní najmä zlepšenia podmienok výkonu súdnictva, na ktoré má zásadný vplyv výkonná a zákonodarná moc (legislatívna úprava, personálna poddimenzovanosť súdnictva, nedostatočné priestorové vybavenie niektorých súdov ako aj ich materiálno-technického zabezpečenia).

Združenie sudcov sa zhodlo s analýzou súdnictva, ktorú vykonala Súdna rada SR, ako aj s jej stanoviskom z marca 2016 na riešenie zlepšenia podmienok

výkonu súdnictva, čo sa prejavilo vo schválenom vyhlásení Hlavného zhromaždenia Združenia sudcov Slovenska 22.4.2016, z obsahu ktorého je zrejmé, že ide o zámer združenia obsahovo minimálne na obdobie najbližších štyroch rokov.

Je nepochybné, že značná časť kompetencií po uvedených ústavných a zákonných úpravách týkajúca sa zabezpečenia riadneho chodu súdnictva prešla na súdnu radu, orgány riadenia a správy súdov a sudcovskej samosprávy. Tieto orgány verejnej moci pri realizácii svojich kompetencií (rozhodujúcich, spolurozhodujúcich, poradných) sú povinné postupovať v súlade s čl. 2 ods.2 ústavy (princíp legality štátnej moci), v dôsledku čoho nie sú oprávnené riešiť všetky nedostatky a problémy týkajúce sa súdnictva.

Združenie sudcov, ktoré nie je orgánom verejnej moci, ako stavovská organizácia realizuje svoje ústavné právo na slobodné združovanie (čl. 29 ods.1 ústavy), v dôsledku čoho je oprávnená pri plnení cieľa združenia vyplývajúcich z medzinárodných dokumentov obhajovať nezávislosť súdnictva a sudcov a tým vplývať nielen na status sudcov a organizáciu súdnictva, ale aj na podmienky výkonu súdnictva, ktoré sú povinné zabezpečiť prioritne orgány výkonnej a zákonodarnej moci tak, aby v realite štát zabezpečil splnenie svojich ústavných povinností vytvoriť pre občana i podnikateľské subjekty právo na prístup k nezávislému a nestrannému súdu a prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov (čl. 46 ods.1, 48 ods.2 ústavy) dôsledným presadzovaním medzinárodných štandardov (odporúčaní) fungovania nezávislého súdnictva, ktoré vyplývajú z právne relevantných medzinárodných dokumentov.

Pri presadzovaní cieľov nie je teda združenie obmedzené vo svojich aktivitách pri komunikácii s ktorýmkoľvek orgánom verejnej moci i s masmédiami, pričom účinne môže naplňať svoj cieľ aj na základe blízkej spolupráce so sudcovskými stavovskými organizáciami v Európskej asociácii sudcov, takže v tomto smere je jeho úloha nezastupiteľná.

V tejto súvislosti je potrebné pozitívne vnímať, že sa v súčasnosti vytvoril zo strany ministerstva spravodlivosti reálny priestor na vzájomnú komunikáciu pri riešení návrhov noviel statusového zákona, zákona o súdoch i o súdnej rade, pričom sa má v tejto súčinnosti pokračovať v období 3. štvrtroka 2017 po ukončení tzv. auditu organizačného zabezpečenia výkonu súdnictva na

prvostupňových a odvolacích súdoch. Pozitívna je aj reakcia časti masmédií na vytvorenie pravidelnej komunikácie v záujme neskresleného informovania verejnosti (TASR, SITA, RTVS, Hospodárske noviny).

Dovoľujem si vysloviť poďakovanie všetkým aktívnym členom združenia, ktorých nie je možné v takomto príhovore menovite spomenúť, že prispievali a prispievajú k naplneniu cieľa nášho združenia, čo je často na úkor osobného i rodinného voľna.

Vyslovujem nádej, že správa môže motivovať súčasnú mladšiu generáciu sudcov k zvýšeniu aktivít v stavovskej organizácii uvedomujúc si, že len aktivita sudcovského zboru podložená na vecne opodstatnenej argumentácii môže účinne zabezpečiť obranu súdnictva pred neoprávnenými útokmi, (zámermi) najmä výkonnej i zákonodarnej moci a masmédií a tým nepripustiť zhoršenie súčasného legislatívneho zakotvenia nezávislosti súdnictva, statusu sudcu a organizácie súdov v prospech účastníkov súdnych konaní. Súčasne je to možné dosiahnuť len účinnou spoluprácou s partnerskými profesnými sudcovskými organizáciami v rámci EAJ.

Je potrebné si uvedomiť, že pasivita sudcov vo svojom dôsledku môže viesť k zníženiu dôveryhodnosti súdnictva v očiach občianskej verejnosti, čo je v právnom štáte nežiaduci stav.

Dovolím si záverom zaželať našej stavovskej organizácii a všetkým jej členom, aby sme v budúcnosti mohli konštatovať, že ciele nášho združenia sa úspešne naplňajú a vyvolávajú pozitívny ohlas verejnosti k súdnictvu, a zároveň sa pri komunikácii s výkonnou a zákonodarnou mocou bude vychádzať z akceptácie rovnocennosti troch štátnych mocí v materiálnom právnom štáte.

Štrbské Pleso 14.12.2016

JUDr. Juraj Sopoliga
prezident
Združenia sudcov Slovenska